

Budai Piroska

A GYERMEKÖLÉS SZANKCIONÁLÁSÁNAK KÉRDÉSEI KRIMI-
NOLÓGIAI MEKKÖZELÍTÉSBN

Bevezetés

A dolgozat témája az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés¹, amit sem a még jelenleg hatályos, sem az 1979-ben hatályba lépő törvénykönyvünk, az 1978. évi IV. tv. privilegizált tényállásként nem szabályoz. E cselekményfajta előfordulási aránya mind az összbüntetéshez, mind az élet elleni büncselekményekhez viszonyítva csekély.² Mégis mi teszi akkor időszerűvé és indokolttá e témakör közelebbi vizsgálatát és megismerését? A jogalkotó álláspontjának helyességét valójában a gyakorlat nem igazolta, ami több probléma forrásává vált.

Hatályos büntetőtörvénykönyvünk a gyermekölést a 253. §-ban emberölés címszó alatt bírálja el. Ezt a megoldást a miniszteri indokolás úgy magyarázza, hogy: "Az anya- és gyermekvédelem hathatós kiépítésével népi demokráciánk az anyagi gondokat lényegében kiküszöbölte. A jövő fejlődése, a szocialista erkölcsi felfogás érvényesülése mindinkább kiküszöböli a leányanyák erkölcsi megvetését. A kifejtettekből nyilvánvaló, hogy az enyhébb büntetés alá vonás elvi alapja egyre inkább kizárólag a szüléssel együttjáró esetleges korlátozott beszámítási képesség marad, ennek értékelését azonban helyesebb az Általános Rész idevonatkozó rendelkezéseire alapozni."³

A gyakorlat azonban a mai napig nem erősítette meg ezt a megállapítást, sőt szinte az ellenkezőjét bizonyította. Biróságaink a realitáshoz igazodva az enyhébb elbírálás álláspontjára helyezkedtek, minek következtében az utóbbi évek

során a gyermekölés szankciójaként kiszabott büntetések mértéke átlag két évi szabadságvesztés volt, ami, mint tudjuk, jóval alatta marad a szándékos emberölés alapesete büntetési tételének, pontosabban alsó határának.

Tehát a bírói gyakorlat egységesen és csaknem minden esetben enyhít. Mindez a jogalkotástól eltérő joggyakorlatot eredményez, s további ellentétet hordoz magában. A gyermekölés szabályozottságának hiánya következtében az enyhítés - annak mértéke, indokai - körében távolról sem egységes már a bírói gyakorlat. E kérdéskör pedig rendezést kíván. Tehát valóban megoldást jelent-e büntetőtörvénykönyvünk álláspontja az infanticidiummal kapcsolatban? Nem vonható-e kétségbe a miniszteri indokolás idevonatkozó álláspontja? Vagy ha törvénykönyvünkben és a miniszteri indokolásban is a reális helyzet szabályozása, illetve leírása található meg, akkor mi az ellentmondás oka? Talán bíránk megfelelő jogismeretének, illetve jogalkalmazásának a hiánya? E sok megválaszolendő kérdés indokolttá teszi a gyermekölés tényállásának, valós kriminológiai hátterének mélyrehatóbb vizsgálatát és a reális megoldás keresését. Ehhez szükségesnek ítélttem egy rövid történeti áttekintést. Hiszen az élet elleni bűncselekmények körében nincs még egy olyan cselekmény típus, melyet annyira eltérően értékelték volna a társadalmi fejlődés egyes szakaszaiban, mint a gyermekölést. Mind a cselekmény társadalmi megítélése, mind az igazságszolgáltatás értékelése az egyes történelmi korszakokban az egyik végtetből a másikba esett. E rapszódikus fejlődés ismertetését szükségesnek tartom annak érzékeltetéséhez, hogy a civilizáció fejlődése mennyiben hatott az elkövetési motivációk változására, a cselekmény gyakoriságára, a megítélés módjára. Ezen keresztül kívántam eljutni jelenlegi büntetőtörvénykönyvünk álláspontjának ismertetéséig. Eme álláspont realitását a gyakorlat tükrében vizsgáltam. Tíz évre visszamenőleg, 1967-től 1977. évig terjedő időszak gyermeköléses bírósági ügyeit vizsgáltam három olyan

alföldi megyében, amelyek területi és demográfiai jellemzői nagyjában-egészében megegyeznek, illetve hasonlóak. E három megye: Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megye. E gyakorlati felmérés során vizsgáltam, hogy mely tényezők azok, amelyek ma nálunk a gyermekölés elkövetésére készítetik az anyákat, milyen formában, milyen eszközökkel segíti az egyéni élet szintjén válságba jutott embereket - a nemkívánt gyermek miatt - az állam, a társadalom. Kutatási anyagom mindössze 48 ügyet ölel fel, ami önmagában nem nagy szám. Ha viszont a gyermekölések évi előfordulási számához viszonyítjuk, e "kis" szám reálisabb megvilágításba kerül. A munkát nehezítette, hogy az összes emberölési ügyet át kellett vizsgálni a gyermeköléses aktákhoz való hozzájutás végett, mivel a törvény szabályozásához hiven a bíróságok irattárában ezek is emberölés címszó alatt szerepelnek. Új kódexünk, az 1978. évi IV. tv. szintén a szándékos emberölés büntettként bírálja el az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölési cselekményt. E megoldást azonban igen heves viták előzték meg a kodifikációs előmunkálatok során. A vita kapcsán kialakult nézetek dolgozatomban befejező részében kerül bemutatásra, kifejtve egyéni véleményemet elméleti ismereteim és gyakorlati felméréseim alapján. A dolgozat súlypontját a gyermekölés problémájának elsősorban kriminológiai szempontok alapján történő vizsgálata képezi, de szükségképpen anyagi jogi kérdéseket is érintek annyiban, amennyiben a kriminológiai felmérésem feldolgozásához, értékeléséhez szükségesnek ítélttem.

I. Gyermekölés a büntetőjogtörténet és a jog- összehasonlítás szemszögéből

1. Történeti áttekintés

A társadalmi fejlődés alacsonyabb fokán álló primitív népeknél az infanticidium a múltban - s a jelenben is - az életviszonyoktól meghatározott, sőt a létérdek által kialakított szokásrend folytán szentesített gyakorlat volt. Szemléletes példa erre a kezdeti ausztrál társadalom, ahol minden család önállóan jogosult arról dönteni, hogy újszülöttjét életben kívánja-e hagyni vagy sem. E gyakorlatnak leginkább az elsőszülött gyermekek estek áldozatul, mert éretleneknek tartották őket. Igen gyakran a megölt újszülöttet meg is ették, hogy az anya visszanyerje erejét.⁴

Az ókori társadalmakban az újszülött sorsa felőli döntés joga a családfőé, az apáé. A spártai államban elfogadott és következetesen alkalmazott elv volt az életképtelennek ítélt csecsemő elpusztítása, az életképesség megítélése azonban nem az apa joga volt.⁵

Ez a szokás a nomád népeknél is jelentkezett. Így a germánok a gyengének tartott csecsemőt szándékosan mostoha körülmények közé helyezték, mondván, ha elpusztul, úgy sem válhatott volna a közösség használható tagjává.

Jelentős változást hozott a kereszténység térhódítása. Csaknem valamennyi európai állam ekkor a közönséges emberölés minősített esetének, rokongyilkosságnak tekintette az újszülött megölését és elrettentésül az emberölésnél szokásos szankcióknál kegyetlenebb büntetéseket alkalmaztak.⁶

Igy pl. szokásos volt a Német-Római Birodalomban, hogy a gyermekét megölő anyát elevenen eltemették /zsákba varrva egy kutya, egy macska, egy kakas és vipera társaságában/⁷, vagy karóba huzták, ha viszont nyomatékos enyhítő

körülmény forgott fenn, akkor a büntetést vizbefulladásra "enyhitették". Azonban, hogy tette elég elrettentő legyen mások számára is, előtte izzó vasfogókkal szaggatták testét.

A XVII. században Angliában a cselekmény olyannyira elszaporodott, hogy a parlament törvényt hozott megfélemlítésére, halálbüntetés kiszabásának lehetőségével. A törvény szigora ellen az esküdtek és a bíróság összefogtak és számos vélelem felállításával enyhítették a büntetést. A törvény névlegesen hatályban maradt III. György uralkodásáig és csak 1803-ban helyezték hatályon kívül.

Mária Terézia törvénykönyve, az 1768-as Constitutio Criminalis Theresiana 87. cikkében szintén még halállal fenyegeti a gyermekölést az egész birodalom területén, függetlenül az elkövetők családi állapotától.⁸

A gyermekölés fogalma alatt ebben a korszakban értették egyrészt a törvényesen született gyermek megölését a szülők által, másrészt a törvénytelenül született gyermek anya általi megölését a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után. A XVIII.sz. végén XIX.sz. elején egyre inkább jelentkezett az enyhébb elbírálás igénye. A filozófiai és büntetőjogi irodalomban mind jobban erősödtek azok a hangok, amelyek sikraszálltak a gyermekölés miatt alkalmazott represszió kérdésében. Beccaria, Kant, Feuerbach, Pestalozzi és mások az elkövető sajátos pszichikai és biológiai helyzetére, az ölési szándék erkölcsileg menthető motívumaira alapozva követelték e tényállás elkülönítését a szándékos emberölés egyéb büntetési alakzataitól, igényelték büntetésének enyhítését. Felismerték, hogy nem lehet egyforma szigorral elbírálni a házasságban és azon kívül szülő nő cselekményét. A gyermekölés fogalmán ekkor már kizárólagosan azt az esetet értették, amikor az anya a házasságon kívül született gyermekét öli meg.⁹

Eme irányzat hatására kialakult a gyermekölésnek, mint az emberölés büntette különleges esetének a változata és a XVIII. század végén, a XIX. század elején elfogadott új európai törvénykönyvek /pl. 1813. bajor, 1803. osztrák btk./ már nem fenyegették halálbüntetéssel e bűncselekmények elkövetőit. Ebben az időszakban Európában kétféle vonalvezetés érvényesült:

- 1.1 A burzsoá államok többsége sui generis büntettként, mint az emberölés egyik változataként privilegizálta a gyermekölést.
- 1.2 A burzsoá államok szűk köre továbbra is a gyermekölésnek szándékos emberölésen belüli elbírálását alkalmazta /pl. Anglia, Franciaország/. Így az 1810. évi Code Penal 302. cikkében még mindig a halállal rendeli - tekintet nélkül az elkövető személyére - büntetni.¹⁰

Ad 1.1 Az általánosan elterjedt, az infanticidiumot privilegizált esetként kezelő irányzat egységes volt a kedvezőbb elbírálás alapjául szolgáló indokok megítélésében, valamint abban is, hogy az emberölésnél enyhébb szankcióval fenyegették az emberölés elkövetőit. A kedvezőbb elbírálás alapjául szolgáló indokok a következők:

a/ A szüléssel együttjáró rendkívüli fizikai, pszichikai állapot, amely károsan befolyásolja a szülő nőt akaratának megfelelő magatartás tanusításában;

b/ Az a körülmény, hogy a büntett elkövetését a női becsület és tisztaság megmentése, s megóvása motiválja;

c/ A házasságon kívüli szülésből eredő számos hátrány, így gazdasági okok, a nevelés, a gondozás anyagi terhei stb. Az enyhébb elbírálásban részesülők személye tekintetében nem egységes ez a felfogás. Két álláspont érvényesült ezen irányzaton belül:

A/ Az egyik elképzelés szerint csak az anya lehet el-

követője a bűncselekménynek, a privilégium tehát csak a szülő anyát illeti meg. További eltérés érvényesült a tekintetben, hogy

- a privilegizálás csak arra a jóhírnevű nőre terjed ki, akinek az újszülött gyermeke házasságon kívül /egyes törvénykönyvek a terhesség és a szülés titkoltságát is megkövetelték/,
- a másik irány szerint az enyhébb megítélés a szülő anyát megilleti tekintet nélkül arra, hogy az újszülött házasságon kívüli-e, vagy abból származott.

B/ A másik álláspontot vallók a privilégiumot a szülő anya mellett kiterjesztették minden olyan személyre, aki a szülő nővel szembeni segítségnyújtás céljából vett részt a gyermek megölésében, továbbá az újszülött apjára és a szülő anya férfi testvéreire, valamint bizonyos feltételek mellett az áldozat nagyszüleire.¹¹

Ad 1.2 A szigorubb álláspontot képviselő angol és francia jog lényegében fenntartotta a korábbi merev rendelkezéseket, bár a század folyamán ez odáig enyhült, hogy a gyermekölés fenyegetettsége egy szintre került a közönséges emberöléssel és enyhítő körülmények fennforgása esetén előbb életfogytiglani, majd később határozott tartamú, de igen hosszú szabadságvesztéssel rendelték büntetni e cselekmény elkövetőit.

2. A gyermekölés szabályozása hazánkban a hatályos Btk-ig

Hazánkban a középkor kezdetétől a gyermekölést általában un. súlyosbított halállal büntették, hűtlenség büntetének minősítve.¹² A XVI-XVIII. században, de még a XIX. század elején is halállal szankcionálták a gyermekét megölő

anya tettét és a gyermekölést az emberölés minősített formájának tekintették. Előrelépést jelentett az 1769. november 13-án kelt 4321.sz. jogszabály, amely mintegy e bűncselekményforma megelőzésére törekedett azzal, hogy elrendelte: "viselő s hajadonok a községi előljáróság felügyelete alá helyeztessenek, s amennyiben más helyről jöttek, vizsgálat alá vettessenek".¹³ II. József törvénykönyvének 92. §-a már bizonyos enyhülést hozott és e cselekményt közönséges gyilkosságnak minősítette, büntetésül "hosszú és kemény fogságot" szabott, hozzákapcsolva bizonyos fenytéseket is. A fogság időtartama 30 évtől 100 évig terjedhetett. Az 1795. évi büntetőkódex-tervezet értelmében a csecsemőgyilkosság a minősített emberölés egyik esetét képezi.¹⁴

Az 1843. évi Btk. javaslat differenciált módon meghatározott szabadságvesztéssel rendelte büntetni a gyermekölést: Előre megfontolt szándék esetén a büntetés 10 évig terjedhető rabság, ha pedig a szándék az anyában a szülés-kor, vagy közvetlenül a szülés után keletkezett, öt évi rabság. E szabály családi állapotra tekintet nélkül vonatkozott volna az anyákra. A javaslat azonban csak javaslat maradt, de nem eredményezte büntetőkódex megalkotását. Ennek megfelelően Kassay Adolf 1862-ben kiadott törvénygyűjteménye az évszázados hagyománynak megfelelően az un. súlyos gyilkosság egyik nemének tekintette az infanticidiumot.¹⁵

A generális prevencióra törekvés érdekében újabb lépés történt: "viselő s hajadonok seprűzéssel vagy más nemű becstelenítő büntetésseli fenytése szorosan tilalmazott."¹⁶ A polgári liberalizmus hatása nálunk is jelentkezett, melynek eredményeként megszületett az 1878. évi V. tc.¹⁷, melynek 284. §-a a következőket mondotta ki: "Azon anya, aki a házasságon kívül született gyermekét a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után megöli, 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő."¹⁸

A privilegizálás szükségességét a Csemegi-kódexhez fűzött miniszteri indokolás a következő okokkal magyarázta:

- a házasságon kívül teherbe esett lányon eluralkodik a szegyenérzet és ez a szülésig folyton fokozódik, megfosztja a nyugodt gondolkodástól. A szegyen miatti kétségbeesés az erkölcsi felfogás megnyilvánulása, enyhítő hatását megtagadni igazságtalan lenne;

- a szülés okozta testi-lelki állapot, melyet a leány-¹⁹anyánál előzőleg fennálló lelki válság tovább fokoz.

Az 1979. évi V. tc. alacsony büntetési tétele valamennyi európai törvénykönyv és javaslat között a legenyhébb volt. Ezt Fayer László azzal indokolta, hogy a magyar Btk. a nőt a osábitás ellen valamennyi európai kódex közül legkevésbé védelmezi és ennek folytán a nő cselekményét is a legkisebb büntetéssel szanckionálja.²⁰

Angyal Pál szinte ugyanazokkal a tényezőkkel indokolta az enyhébb elbírálást, mint a kor többi büntetőjogásza:

- erkölcsi, társadalmi tényezők /szegyenérzet, megvetéstől való félelem/,

- gazdasági, anyagi megterhelés, melyet a gyermek önálló elnevelése és gondozása ró az anyára,

- a szüléssel együttjáró fizikai-pszichikai állapot,

Még egy indokot hozott fel Angyal Pál: "A nő a szülés alatti vagy éppen csak megszült gyermeket mintegy még testének tekinti, mellyel szabadon rendelkezhetik."²¹

A tényállás passzív alanya a házasságon kívül született élő gyermek. Tehát az élveszületés feltétele, azonban a gyermek életképessége már nem szükséges.²²

Elkövetési magatartás az újszülött gyermek szándékos megölése, amely egyaránt megvalósítható tevésével vagy mulasztással is. Az elkövetési magatartás kifejtésének a szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után kellett megtörténnie. Annak vizsgálatára, hogy a cselekmény az adott időhatárok közé esett-e szakértőt vontak be, aki esetenként dön -

tötte el, hogy valóban a szülés alatt, vagy közvetlenül utána követte-e el az anya cselekményét.

A bűncselekmény alanya a megölt, házasságon kívül született gyermek anyja, aki tettesi és részesi minőségben is alanynak minősülhetett. A Curia 5.sz. teljes ülési döntvénye szerint²³ férjes nő, ha az általa megölt gyermek nem férjétől való is /házasságtörésből származott/, nem részesülhetett enyhébb elbírálásban, cselekménye közönséges szándékos emberölésnek minősült. Finkey ennek ellenére a férjes nőre is alkalmazhatónak vélte ezt a tényállást, ha nem férjétől származott a gyermek.²³

Irk Albert is igazságtalan megítélésnek tartotta a Curia álláspontját, döntő szempont szerinte az, hogy az adott esetben megvoltak-e azok az indokok, amelyek a gyermekölés enyhébb elbírálásának alapját képezik.²⁵

A tettesek és részesek /az anyán kívül/ a közönséges szándékos emberölés tényállásának megvalósításáért feleltek. A Curia a beszámíthatóság vizsgálata érdekében orvosszakértői véleményt kötött ki.

A gyermekölés cselekménye csak szándékosan volt elkövethető, a gondatlan elkövetés a közönséges gondatlan emberöléshez tartozott. A szándék foka közömbös, előre megfontolt és rögtönös szándékkal egyaránt megvalósítható. Anyal Pál szerint a szándékban rejlő tudatnak át kell fogni a gyermek törvénytelen voltát. Ikerszülés esetében anyagi halmazat is előfordulhatott.²⁶

Az 1952-ben kiadott Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása /BHÖ/ a Csemegi-kódex gyermekölésre vonatkozó rendelkezését vette át a büntetési tételen belüli kisebb módosítással.²⁷

A Curia 5.sz. büntető teljes ülési döntvénye azonban a reális körülményeknek megfelelően megváltozott: "A gyermekölésről szóló rendelkezés arra az anyára is kiterjed,

aki a cselekményt házassági kötelékben követte el, azonban nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek férjétől származik." ²⁸

Lényegében tehát az 1878. évi V. tc. 284. §-ának rendelkezése volt hatályos az 1961. évi V. tv. hatályba lépéséig.

3. A gyermekölés jelenlegi szabályozása

3.1 Tőkés országokban

A tőkés országok többsége a gyermekölést sui generis büntettnek minősíti és az emberölésnél enyhébben rendeli büntetni. Azonban már jelentős eltérések jelentkeznek az enyhébb elbírálás indokai és a büntetési tételek között. Már a franciák 1954. évi törvénykönyve is a sui generis büncselekmény felfogás talaján áll, de igen magas szabadságvesztés kiszabását teszi lehetővé. Egyes büntetőtörvénykönyvek csak a házasságon kívül született gyermek megölése esetére és csak a szülőanya részére biztosítja a privilegizálást, így pl. az NSZK Btk. ²⁹, továbbá Belgium és Finnország törvénykönyve. Csak a házasságon kívüli szüléseknél, de a közeli hozzátartozókra is kiterjesztve az enyhébb elbírálást, szabályozzák a gyermekölést egyes dél-európai és latin-amerikai törvénykönyvek. Ebbe a körbe tartozik Olaszország, Spanyolország, Argentína, Columbia stb. btk-i.

Más jogrendszerek a szülő nő sajátos biopszichikai állapotára alapozva nem tesznek különbséget a gyermek házasságon kívül vagy azon belül született volta között. Így rendezi e kérdést a svéd ³⁰ továbbá a svájci, a dán, az osztrák btk. ³¹ A másik irányzat továbbra is a szándékos emberölés büntette körében tárgyalja az infanticidiumot és az emberölésre meghatározott tételek szerint rendeli bün-

tetni. E körbe tartozik az angol jog, valamint a japánok törvénykönyve is.³²

3.2 Szocialista országokban

A legtöbb szocialista állam - így Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Románia és NDK³³ - privilegizált tényállásként kezeli a gyermekölést.

Csupán két ország képviseli a szigorúbb álláspontot. Magyarország és az OSZFSZK büntetőtörvénykönyveiben³⁴ az infanticidium nincs külön szabályozva, a szándékos emberölés tényállásán belül kerül elbírálásra.³⁵

De egységes valamennyi európai szocialista ország jogalkotása abban, hogy a gyermek jogállása és családi helyzete között nem tesznek különbséget; a házasságon belül és a házasságon kívüli gyermek megölését egyaránt egységesen rendeli büntetni és az enyhébb elbírálás csak a szülőanyára vonatkozik. A privilegizálást mellőző magyar, valamint az OSZFSZK bírói gyakorlat él az enyhítési lehetőségekkel, és a kiszabott büntetések általában nem haladják meg azokat a büntetési tételeket, amelyeket a sui generis büntett alapján álló országok bírái kiszabnak. A gyermekölésért kiszabható büntetési tételek rendszerezésébe nem bocsátkozom, miután az egyes országok viszonylatában párhuzamot kellene vonni az emberölésre kiszabott szankciókkal, beépítve az adott országok szankciórendszerébe, figyelembe véve az enyhítési lehetőségeket is. S mindez nem képezheti, ill. meghaladja dolgozatom célját. Annyit azonban meg kívánok jegyezni, hogy a szocialista országok közül a legenyhébb szankcióval fenyegetettek közé tartozik a bolgár btk., amely három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti a gyermekölést elkövető anyát; és egyértelműen a legsúlyosabb szankciót a magyar Btk. tartalmazza, amely 5 évtől 15 évig terjedő szankció-keretet határoz meg.³⁶

II. Az infanticidium kriminológiai vizsgálata

Az újszülött sérelmére elkövetett emberölést hatályos büntető törvénykönyvünk az emberölésre vonatkozó rendelkezések szerint rendeli büntetni. Azonban, mint a kodifikációs főbizottság előterjesztése is rámutat, "az újszülött sérelmére elkövetett emberölés /gyermekölés/ önálló jellegzetes kriminológiai oselekménytípus, melyet egyrészt a motiváció, másrészt az elkövető sajátos, a terhességgel és a szüléssel együttjáró helyzete jellemez."³⁷

Tehát célszerű a gyermekölés kriminológiai szempontú megközelítése, amit e oselekmény alanyi és tárgyi oldalán mutatkozó jellegzetességek tesznek indokolttá. Ezek a sajátosságok egyrészt az elkövetési helyzetből /szülés alatt vagy közvetlenül a szülés utáni elkövetés/, másrészt az elkövető sajátos pszichofizikai állapotából, továbbá a társadalmi tudati tényezőknél az elkövetőre gyakorolt hatásából adódnak; s egyben indokolják, hogy a gyermekölést az élet elleni bűnoselekmények körén belül egy aránylag egynemű csoportnak tekintjük. A felszabadulás előtti, valamint az azt követő időszak gyermeköléses ügyei - számszerűleg - a következőképpen alakultak:

A feltárt gyermekölések évi átlaga

1881 - 1942	64
1921 - 1942	54
1951 - 1955	58
1958 - 1962	29,4
1962 - 1971	38
1972	49
1973	38
1974	24
1975	22
1976	32
1977	39

A rendelkezésre álló adatok arra engednek következtetni, hogy az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölések számában csökkenés jelentkezik, azonban ez a mennyiségi változás nem számottevő és nincs arányban a társadalmi-gazdasági fejlődéssel. A kriminálstatisztikai adatokra nem alapozhatunk teljes biztonsággal, hiszen a latens elkövetés sokkal nagyobb számú, mint a szándékos emberölésnél, amit az elkövetési helyzet sajátosságai, az áldozat adottságai segítenek elő.

Valójában a gyermeköléssel kapcsolatban még ma is igen sok a megválaszolandó kérdés, mégis az tapasztalható, hogy mind a hazai, mind a nemzetközi büntetőjogi irodalom e problémakörrel igen ritkán és szinte csak érintőlegesen foglalkozik. Hazai viszonylatban négy jelentősebb felmérés történt az infanticidium vizsgálatára. Az elsőt Fadgyas András végezte, vizsgálata pedig az 1951-55 és 1958-62 közötti időszakot /tiz év/ ölelte át.⁴⁰ Ezt követte az OKKRI két felmérése.⁴¹

Az egyikre 1964-ben került sor és 1961-től 1963-ig tartó időszak /három év/ befejezett gyermeköléses ügyeit fogta át. A második 1973-ban fejeződött be. Ez már szélesebb időegységet von megfigyelés alá. Így 1950-1972 között jogerősen befejezett vidéki ügyek közül 37 véletlen mintavétellel választott ügy és 1968-1972 között a főváros területén jogerősen befejezett 13 ügy, összesen 50. A negyedik és időrendileg az utolsó vizsgálat Raskó Gabriella nevéhez fűződik.⁴² 1950-1973 között bíróságaink által jogerős érdemi döntéssel befejezett ügyek közül véletlen mintaválasztással 60 esetet emelt ki és vont elemzés alá.

E kutatási anyagok adatait viszonyítási alapul kívánom felhasználni dolgozatomban. Természetesen ez nem jelent teljeskörű párhuzamvonást, hiszen a négy felmérés adatai és jelenlegi anyagom között jelentős időbeli, ill. módszerbeli eltérések vannak, amelyek általános következtetések levonását teljes biztonsággal nem teszik lehetővé. Ezért csak

a legfontosabb hasonlóságokra, ill. különbségekre térek ki. Mint a bevezetőben erre már utaltam, felmérésem három alföldi megye /Bács-Kiskun, Csongrád, Békés/ jogerősen befejezett gyermeköléses ügyeinek teljeskörű tanulmányozását, vizsgálatát foglalja magában 10 évre visszamenőleg, azaz 1967-77-ig terjedő időszakot. A vizsgálat összesen 48 ügyet fogott át /Bács-Kiskun megyében 18, Csongrád megyében 12 és Békés megyében 18/. Országoskörű felmérést szűkre szabott lehetőségeim, a munkaidő- és költségigényessége miatt nem készíthettem, így olyan megyékben elkövetett infanticidiumokat igyekeztem elemezni, melyeknek területi és demográfiai tényezői többnyire hasonlóságot mutatnak. A gyermekölés az elkövető és az elkövetési motívációk alapján két alapvető kategóriába sorolható: 1/ a leányanya által újszülöttre sérelmére elkövetett emberölés, valamint 2/ ugyanezen cselekménynek házaságban élő nő általi elkövetése. E két kategória eltérő sajátosságai elsősorban az elkövetők személyiségének kriminológiai vizsgálatával, továbbá a gyermekölés alanyi oldalának elemzésével mutathatók ki.

Az elkövetők

A három megyében a tíz év alatt 48 jogerősen elbírált, újszülött sérelmére elkövetett emberölés volt. Egyetlen esetben került sor emberölés társtettességben történő megállapítására /amikor is a leányanya és a dédnagymama közösen ölik meg az újszülöttet/, vagyis amikor a szülőanyán kívül más is részben vagy egészben törvényi tényállási elemet valósít meg. Valamennyi többi esetben a szülőanya volt egyedül az elkövető.

Először az elkövetők életkori megoszlását indokolt megvizsgálni.

Életkor	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
18 éven aluli	4	21,0	1	8,4	4	22,2	9	18,4
19-29 év	8	42,1	10	83,3	10	55,6	28	57,1
30-39 év	5	26,3	1	8,3	3	16,7	9	18,4
40-49 év	1	5,3	-	-	1	5,5	2	4,1
50 év felett	1	5,3	-	-	-	-	1	2,0
Összesen:	19	100,0	12	100,0	18	100,0	49	100,0
Átlag életkor	27 év		23,6 év		24,3 év		25,2 év	

Azt hihetnénk - s a köztudatban is ez él -, hogy e bűncselekményfajta elkövetői főként a felelőtlen fiatal lányok sorából kerülnek ki. Hogy ez mennyire nincs így, bizonyítja, hogy a 18 éven aluli nők aránya mindössze 18,4 %, s ez alacsonyabb, mint a 30 éven felüli elkövetők száma /24,5 %/. Természetesen a felelőtlenség nem meghatározott korhoz kötött, hanem inkább életvitelhez, azonban ez mégis inkább e korosztály jellemző sajátysága. Tehát, mint a tényekből is kiderül, nem kizárólag tapasztalatlan fiatal lányok az elkövetői e cselekménytípusnak. Ezt példázza az is, hogy az elkövetők 43,8 %-ának már volt gyermeke, sőt ebből 16,7 %-nak kettőnél több gyermeke volt. Ez az arány jelentős /20 % körüli/ eltérést mutat az országos felmérések adataihoz képest, így pl. Raskó Gabriella kutatási anyagában a gyermekkel rendelkező elkövetők az összes elkövetőknek 66,7 %-át teszik ki.⁴³ Attól függetlenül, hogy ez az eltérés fennáll, a 43,8 %-ot reálisnak tekinthetjük, mivel a három megyében a gyermekes anyák száma megközelítőleg egyforma.

Gyermekei száma	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Nem volt gyermeke	11	61,1	6	50,0	10	55,6	27	56,2
1-2 gyermeke volt	4	22,2	3	25,0	6	33,3	13	27,1
Kettőnél több	3	16,7	3	25,0	2	11,1	8	16,7
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

Tehát megállapíthatjuk, hogy az elkövetőknek csaknem fele olyan asszony, aki számára a szülés körülményei nem ismeretlenek, s az anyai érzések sem új és idegen. Bár itt meg kell jegyezni, hogy nem jelentéktelen számban található az elkövetők között olyan 1-2 gyermekes, többnyire leányanya, aki gyermekét nem maga gondozza, hanem vagy állami gondozásban, vagy nagyszülőknél vannak elhelyezve. Nem mellőzhető az elkövetők származásának a vizsgálata sem, hiszen az a tény, hogy az elkövető milyen környezetben nevelkedett, bizonyos fokú magyarázatot is nyújthat cselekményére.

Vitathatatlan, hogy elsősorban földműves szülők gyermekei közül kerülnek ki a gyermekölést elkövető tettesnők, /56,2 %/, hasonlóan a szándékos emberölési esetekhez és megegyezően az idézett felmérések eredményeivel. A munkás származású elkövetők kisebb arányban vannak képviselve /39,5 %/ és csak egészen elenyésző arány kerül ki értelmiségi családból /4,3 %/.

Származás	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Mezőgazd.munkás	12	66,7	5	41,7	10	55,6	27	56,2
Munkás	5	27,8	7	58,3	7	38,9	19	39,5
Alk.értelm.	1	5,5	-	-	1	5,5	2	4,3
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

A származás tényéből messzemenő következtetéseket nem vonhatunk le, ellentétben hasonló jellegű egyes kutatási nézetekkel. Földműves szülők esetében - megítélésem szerint - nem a nevelési képesség hiányán, vagy meglétén van a hangsúly. Inkább életformájukból, a külvilágtól való jelentősebb elzártságukból következik a gyermekek tájékozatlansága, tapasztalatlansága, konfliktus helyzetben megfelelő megoldást nem találó magatartása. Hiszen a szülők sem tudják miként kellene életre nevelni gyermeküket, s a biológiai létfenntartáson és esetleges tilalmak kijelölésén kívül gyermeküknek mire van szüksége. Ezt bizonyítja az a tény, hogy a tettesnők nagy részének sajátosága a primitív gondolkodás, a szűkebb környezetben túlra nem látás. Nem egy esetben találkoztam az orvosszakértői vélemények között olyan adattal, amely ezt a megállapítást támasztja alá. Pl. V.Z. 18 éves háztartásbeli az iskolát gyenge eredménnyel elvégezte, s elmeállapotában sincs kóros eltérés. Az orvosszakértő többoldalú vizsgálatnak vetette alá, s megállapította, hogy egyedüli terület, ahol viszonylag tájékozott, az a háztartás. Esetleg szűkebb környezetéből többé-kevésbé még elfogadható ismeretekkel rendelkezett, azonban arra a kérdésre, hogy "Mely országokkal határos hazánk?" már hosszabb gondolkodás után csak annyit tudott felelni: "Északon Jugoszláviával és Romániával." /Bé. 25/1974./ Nézzünk még egy példát: K.I. 30 éves segédmunkás /elmeállapota szintén normális/ kétgyermekes leányanya, gyermekei azonban születésüktől fogva állami gondozásban vannak. Az orvosszakértő kérdéseire, hogy mivel táplálja az anya a csecsemőjét, nem tudott választ adni. /Bé. 529/1967./ Természetesen e két példa nem mondható általánosnak, inkább az átlagostól negative eltérő két esetről van szó, azonban az elkövetők jelentős hányadának primitív gondolkodásmódja, ha csekélyebb formában is, de ténylegesen jelentkezik. Tehát tipikusnak tekinthető az ismeretszerzési igény hiánya, amely szülő és gyermeke tekintetében egyaránt

fennforog. Ez a tény annál is inkább szomorú, hiszen ma már nemcsak szűkebb és tágabb környezetünkről, de a világmindenségről is széleskörű információforrások állnak rendelkezésünkre, s ugyanez vonatkozik a szexuális élettel, a születéssel, a gyermekneveléssel kapcsolatos kérdésekre is. A gyermeknevelés tekintetében megjegyzem, hogy a szülők nem egy esetben nevelés alatt az élelmezési, lakás, ruházkodási szükségletek kielégítését, esetleg szakmai képzést értik, s a család egyéb kötelezettségei között esetleg még az szerepel, hogy a környéken rendezett táncmulatságokra a mama elkíséri leányát, s ezzel erkölcsi fejlődését is biztosítottnak látják. Talán nem is annyira a származáshoz, hanem az ezzel összefüggésben említett nevelési problémákhoz kapcsolódnak az elkövetők iskolai végzettségével kapcsolatos megállapítások.

Az elkövetők iskolai végzettsége	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Analfabéta	-	-	-	-	1	5,5	1	2,1
1-3 ált.isk.	1	5,5	-	-	-	-	1	2,1
4-6 ált.isk.	5	27,8	5	41,7	5	27,8	15	31,3
7-8 ált.isk.	9	50,0	5	41,7	10	55,7	24	50,0
Középiskola, de nem érettségizett	1	5,5	-	-	1	5,5	2	4,2
Érettségizett	2	11,2	2	16,6	-	-	4	8,3
Főisk.végzetts.	-	-	-	-	1	5,5	1	2,0
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

Az elkövetők átlagos iskolai végzettsége 7-8 általános. Ez a korábbi felmérésekhez képest fejlődést jelent. Feltéve, ha fejlődést jelenthet az, hogy e cselekményt egyre magasabb iskolai végzettségű egyének követik el, ami megkérdőjelezi egyben oktatási rendszerünk hatékonyságát. A vizsgált három megyében az elkövetők 50 %-a végezte el az általános iskola

7-8 osztályát, s szép számban képviseltetik magukat a 4-6 osztályt végzettek is. A korábbi vizsgálatok szerint a 7-8 osztályt végzettek aránya 40 %-ot sem éri el. Így pl. Raskó Gabriella vizsgálatában ez az arány 39,8 %.⁴⁴ Emelkedés mutatkozik az érettségizettek arányában is /8,3 %/. Mindezek alapján megállapítható, hogy az emberölés elkövetőihez képest, a gyermekölést elkövetők iskolai végzettsége magasabb. Ennek magyarázata az, hogy a gyermekölés büntetett megvalósító nők átlag életkora alacsonyabb, mint a szándékos emberölést elkövetőké. Ennek a korosztálynak a műveltségi szintjében már a társadalmi változások fokozottabban érzéttetik hatásukat. Az elkövetők műveltségi szintje viszont az országos átlagnál alacsonyabb. Ezt a megállapítást nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hiszen részint ez indokolja az esetek zömében jelentkező primitív gondolkodást, az egészségügyi és egyéb társadalmi kérdésekben való tájékozatlanságot. A műveltségi szint és nevelési problémák pedig szoros kapcsolatban állnak egymással. Megjegyzendő, hogy ma már az elkövetők is jobban tájékozottak egészségügyi kérdések terén, mint pl. 10 évvel ezelőtt. Többségük tisztában van a terhesség tényével, a terhességmegszakítás lehetőségével, bár szüléssel kapcsolatos ismereteik hiányosak vagy tévesek. Ami jelentős, hogy a megfelelő megoldás keresése helyett többnyire az un. struccpolitikát választják /nem foglalkozom vele, majd csak lesz valahogy/, s a műveltség foka jobbára itt meghatározó. Az iskolai végzettség viszonylag alacsony szintjéből következik, hogy az elkövetők kis hányada rendelkezik csak megfelelő szakképzettséggel, amit a foglalkozásbeli megoszlás nagyszerűen szemléltet:

Foglalkozás	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Háztartásbeli	5	27,8	3	25,0	3	16,7	11	22,9
Mg.munkás v. tsz tag	1	5,6	-	-	4	22,2	5	10,4
Sm.vagy egyéb fizikai	8	44,4	5	41,6	5	27,8	18	37,5
Szaktmunkás	-	-	2	16,7	3	16,7	5	10,4
Értelm.,alkalm.	4	22,2	-	-	1	5,6	5	10,4
Tanuló	-	-	-	-	1	5,5	1	2,1
Munkakerülő	-	-	2	16,7	1	5,5	3	6,3
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

Jelentős arányt képviselnek a háztartásbeliek /22,9 %/ és a földművesek /10,4 %/, aminek kriminológiai szempontból fontos szerepe lehet és van a gyermekölésnél. Ezek az emberek szinte elzárva élnek a külvilágtól, s amúgy is fogyatékos tudásuk további gyarapítását még társadalmi kapcsolataik sem segítik elő, mivel igen szűkkörű, szinte csak a családra korlátozódik. Ezzel szemben valamely munkahelyen dolgozó esetében a munkatársak tapasztalat-átadása, segíteni akarása gyakran még megakadályozója is lehet bünoselekmény elkövetésének. Az OKKRI 1964-ben végzett felméréséhez képest oszlokként mutatkozik a háztartásbeliek és a földművesek arányában /háztartásbeli 31,6 %, földműves 32,7 %/.⁴⁵ Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az értelmiségi réteg is szép számban képviselteti magát /10 %/. Itt a kellő műveltség hiányát semmiképpen nem hozhatjuk fel indokként. Motiváló tényező ebben az esetben a társadalmunkban még jelenleg is élő előítéletek, melyek korántsem korlátozódnak az elmaradott rétegekre, továbbá nem kizárólag falusi környezetben hatnak, hanem városban is, bár nem kétséges, hogy nem olyan intenzitással. Mielőtt azonban a motivumokkal részletesen foglalkoznánk, ismerkedjünk meg az elkövetők családi állapotával.

Családi állapot	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Hajadon	12	66,7	9	75,0	12	66,7	33	68,8
Férj.házasságban élő	4	22,2	3	25,0	4	22,2	11	22,9
Egyéb elv. kül.él.	2	11,1	-	-	2	11,1	4	8,3
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

Az elkövetők többsége /68,8 %/ hajadon, ami jelentős közreható tényező a cselekmény elkövetésekor. Nem mellékes, hogy a leányanyák 45,4 %-a élt könnyelműen nemi életet. Azaz partnereket nem válogatva, viszonyt gyakran változtatva, következményekre való tekintet nélkül folytatott szexuális kapcsolatot, mindezt alátámasztja, hogy 27,2 %-nak már volt 1-2 gyermeke, s általában nevelésükről, gondozásukról nem saját maguk, hanem az állam vagy a nagyszülők gondoskodnak. Igaz, hogy a leányanyákat még ma is jelentős társadalmi megvetés veszi körül, viszont felelősségüket növeli a könnyelmi nemi élet, mely az esetek csaknem felében tette alanyává a leányanyát ennek a bűncselekménynek. Szép számban voltak e cselekmény elkövetői között férjezett nők is /22,9 %/, akiknél nem a leányanyáknál tapasztalható társadalmi megítélés motivál, s a könnyelmi nemi élet sem róható általában terhükre életformájukból adódóan. A családi állapothoz szorosan kapcsolódik a sértett újszülöttek származásbeli megoszlása:

Sértettek származása	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Házasságon bel.	4	22,2	3	25,0	4	22,2	11	22,9
Házás.bel.,de nem a férj az apa	-	-	-	-	1	5,5	1	2,1
Házasságon kívül	14	77,8	9	75,0	13	72,3	36	75,0
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

A vizsgálat adatai szerint a túlsúlyt a házasságon kívül született újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés képezi /75 %/, bár korántsem olyan mértékben, mint az a köz tudatban él, hiszen a megölt - házasságon belül született - gyermekek aránya 22,9 %. Raskó Gabriella vizsgálatához képest jelentős eltérések figyelhetők meg. Így magasabb a házasságon kívül született gyermekek aránya /Raskónál ez 58,3 %/, s mindössze egy esetben /21,1 %/ fordult elő, hogy a gyermek házasságban született, de nem a férj az apa, míg ez az idézett felmérésben 6 főt /10 %-ot/ tesz ki.⁴⁶

Kutatásaimban az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés elkövetőjeként csak nők szerepeltek. Egy esetben követtek el a cselekményt társtetteségben és két esetben állapította meg a bíróság segítségnyújtás elmulasztását /mikor is a hozzátartozó a szülés tényéről, s a gyermeknek szánt sorsról tudva, a gyermek életbentartásáért semmit sem tett. Az egyik esetben a gyermek apja, a másik esetben az elkövető apja és anyja. Az elkövetők 91,7 %-a büntetlen előéletű, s mindössze 8,3 %-uk volt már korábban büntetve egyöntetűen vagyonelleni büncselekmény /lopás/ elkövetéséért. /Lásd függelék I./

3. A gyermekölés motivumai, az elkövetők pszichikai állapota

A gyermekölés motivumai sorában kiemelkedő szerephez jut a családi állapot és a gyermek származása. Mint láttuk, az elkövetők többsége hajadon, akik fokozott mértékben vannak kitéve a társadalmi megvetésnek. Ellentétben a miniszteri indokolásban kifejtett helyzettel, igenis számottevő mértékben él és hat a leányanyák társadalmi megbélyegzése. Az indítékok zömét képezi a szűkebb és a tágabb környezet elitőlésétől, a családi, baráti, munkahelyi környezet megbecsülé-

sének elvesztésétől való félelem. Az esetek 59,2 %-ában szerepelt indítékként a szégyenérzet és a félelem, amelyhez esetenként más motívumok is társultak. Ezeket a leányanyákat valóságos rémület fogta el arra gondolva, hogyan reagál környezete a gyermek megszületésére. E félelem erősségét bizonyítja, hogy nem egy esetben már házasságkötés is kilátásban volt, az elkövető mégsem látott a házasság megkötése előtt született gyermeke sorsául más megoldást, mint a megölés útján való titokban tartást. Pl. B.O. terhességéről vőlegénye tudomást szerzett, s azonnal intézkedett a gyors házasságkötésről. A szülőket a sietség okáról nem értesítették, így anyagi megfontolásból fél évet csúszott az időpont. A leány egy héttel a házasságkötés előtt szülte meg gyermekét, s mivel el akarta kerülni a házasságon kívüli szülés szégyenét, a gyermekét megölte. /BKMM 116/1977.B./

A "törvénytelen" gyermeket szülő anya megbélyegzése nemcsak a falusi környezet sajátossága, tekintélyes mértékben hat a városban is, a különbség csupán annyi, hogy falun mindenki értesül az eseményről, míg a városban csak a közvetlen környezet. Nem ilyen intenzitással, de elevenen él a megvetéstől való félelem, szégyen, a már nem hajadon, de a szüléskor házasságban nem élő nőknél, hiszen a közvélemény lesújtó véleményét ők sem kerülhetik el. Egy esetben egy elvált kétgyermekes anya - akit munkahelyén tiszteltek és becsültek - került ily módon konfliktus helyzetbe. Orvosi figyelmetlenség miatt terhességét már csak akkor állapították meg, amikor előrehaladott állapota miatt beavatkozásra nem volt lehetőség. Gyermekei és a falu előtt szégyellve helyzetét, szüléskor a gyermeke megölése mellett döntött. /BKMM 319/1977./

Szinte hihetetlen, mi mindent visel el a szülő nő állapota eltitkolása érdekében. Sokan, főleg leányanyák, igen nehéz első szülést egyedül küzdöttek végig anélkül, hogy a közelükben lévő hozzátartozók segítségét kérték volna, csak hogy a szülés ténye ki ne derüljön. Ebben a rendkívüli álla-

potban testi-lelki erejükből még a szülés nyomainak és a csecsemő holttestének eltüntetésére is futotta. Mindez igazolja, milyen erővel tud még ma is hatni a társadalmi tudati elmaradottság és az ebből származó megvetés, amit a miniszteri indokolás mindinkább kiküszöböltnek tekint. A házasságon kívüli szülés elítélésétől való félelemhez gyakran kapcsolódik - általában leányanyák vonatkozásában - egy másik motívum: a gyermek apjának magatartása. A teherbe ejtő férfi a terhes nőt nem veszi felelősül, hanem elhagyja, illetőleg a házasság kérdésében a szülés bekövetkezéséig nem nyilatkozik. Az így okozott osalódottság félelemmel és szégyenérzettel párosul, miáltal az anya a születendő gyermekének megőlésétől sem riad vissza. Meglepő, hogy az elítélő véleményektől való félelem nemcsak a házasságon kívüli szülések jellemzője. Számos esetben a szűkös körülmények között élő többgyermekes családayák nem az anyagi nehézségek, hanem az ismerősök, a család megalázó, gúnyos sajnálkozása miatti gaggodalom indította tettének elkövetésére, amit még adott esetben megerősített a megromlott osaládi élet. A rendezetlen osaládi élet nem elsősorban italozó, munkakerülő férjet takar, elég, ha egyszerűen az újabb gyermek születése ütközik ellenállásba. Egy esetben a férj, amikor felesége újabb terhességéről tudomást szerzett kijelentette - mivel már három gyermekük volt -, hogy a negyediket nem lesz hajlandó magának elismerni, holott e tekintetben kétségei nem voltak. /CsM. 973/1970.B/ Egy másik esetben a férj a születendő első gyermekükre nézve úgy nyilatkozott, hogy amennyiben az fiú lesz "falhoz vágja", hogy a katonai szolgálatot elkerülje a gyermek. A nő, holott a gyermek fogadására felkészült, mikor megszülte gyermekét és annak fiú voltáról meggyőződött, megölte őt. /CsM. 478/1974.B/ A családon belüli feszült légkört általában csak tovább fokozza a nemkívánt gyermek születése. A rendezetlen osaládi élet gyakorta párosul primitív életmóddal, a környezet elmaradott, nemtörődöm magatartásával, nyers anyagiasságával és önzésével. Az anyagi nehézségek, lakás-

problémák, mint elsődleges motivumok ma már nem jellemzőek, inkább más indítékkal társulva fejtik ki hatásukat. /Mindössze 6,3 %-ban szerepelt anyagi probléma az indítékok között, de nem egyedül ható tényezőként./ Összegezve, a gyermekülés indítékainak alakulása a következő:

Motivumok	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Szegyenérzet, félelem a ház. kiv.szüléstől	11	57,9	7	58,3	11	61,1	29	59,2
Romlott családi élet, a család ellenzi a gyermek születését	1	5,3	3	25,0	4	22,2	8	16,3
Fél, mivel nem a férj az apa	-	-	-	-	1	5,5	1	2,0
Idős kora miatti szegyen	1	5,3	-	-	-	-	1	2,0
Segíteni akarás másnak	1	5,3	-	-	-	-	1	2,0
Csalódottság az apa magatartása miatt	3	15,7	1	8,3	2	11,2	6	12,2
Anyagi nehézség	2	10,5	1	8,4	-	-	3	6,3
Összesen:	19	100,0	12	100,0	18	100,0	49	100,0

A motivumok ismerete mellett nem mellőzhető annak a pszichés állapotnak a tanulmányozása, melyben az elkövető cselekményét végrehajtotta. Megállapított tény, hogy még a legszabályosabban lezajló szülés esetén is mutatkozik a szülő nő pszichikai mechanizmusában bizonyos mérvű rendellenesség. A testi-lelki kimerültség a tudatos kontrollfunkciók oszlokkolásához vezet, amit fokoz az érzelmi és idegrendszeri labilitás. Az esetek többségében azonban ez nem jelenti a beszámítási képesség hiányát, vagy korlátozottságát, ennek megállapításához szükséges tudatbeszűkülést is csak az ese-

tek kis hányadában észleltek az orvosszakértők.⁴⁷ Ma már tipikus, hogy bíróságaink elmeorvosszakértő véleményét kéri ki arra vonatkozóan, hogyan hatott ki a szülés az elkövető beszámítási képességére, s mennyiben befolyásolta cselekménye társadalomra veszélyességének felismerésében, s e felismerésnek megfelelő magatartás tanusításában. A szülés által kiváltott pszichikai állapot orvosszakértői megítélése sem egységes, ezért szinte lehetetlen a három megye tapasztalatait összegezni. Ugyanis, míg Békés megyében az esetek zömében hivatkozott az elmeszakértő a szülés okozta testi-lelki állapotnak a cselekmény társadalomra veszélyességének felismerésére és e felismerésnek megfelelő magatartás tanusítására gyakorolt - kis, közepes, nagyfokú - korlátozó hatására, addig Bács-Kiskun megyében az a jellemző, hogy az orvosszakértők ezt az állapotot nem tekintették releváns tényezőnek, és az esetek többségében arra hivatkoztak, hogy nem találtak olyan elváltozást, ami a beszámítási képességet befolyásolta volna. Nem tartom valószínűnek, hogy csak Békés és Csongrád megye szülőanyáira jellemző a szülés okozta különleges testi-lelki állapot és ennek hatása a beszámíthatóság mértékére. Ezzel szemben Bács-Kiskun megyében a nők többségénél a szülés semmiféle pszichés elváltozást nem okozott. Tehát nem az objektív körülményekben, hanem a három megye orvosszakértőinek szemléletében fedezhető fel eltérés.

	Bács		Csongrád		Békés	
	szám	%	szám	%	szám	%
Pszichésen normálisnak tekinthető, beszám.kép.-t végig megtartotta	10	55,6	2	16,7	1	5,5
Beszámíthatóságot teljesen kizáró tudatzavarban volt	-	-	-	-	-	-
A szülés okozta testi-lelki áll. korlátozta beszámíthatóságát	2	11,1	5	41,7	12	66,7
Debilis, aki cselekményekor beszámítható, v. csak kis mértékben korlátozott	4	22,3	4	33,3	3	16,7

Imbecillis, közepes fokban korlátozott	1	5,5	1	8,3	--	-
Nem állapítható meg	1	5,5	-	-	2	11,1
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0

Egy esetben sem fordult elő, hogy az elkövető beszámítási képessége tejesen hiányzott volna gyermeke megölésekor. Mindenképpen megállapíthatjuk, hogy az elkövetők többsége a szülés okozta különleges testi-lelki állapotban követte el cselekményét, ami, ha különböző fokban is, de korlátozta őket a cselekmény társadalomra veszélyességének felismerésében, és e felismerésnek megfelelő magatartás tanúsításában. Eme állapotnak a beszámítási képességre gyakorolt hatását - helyesen - az ítélkezési gyakorlat rendszerint az enyhítés alapjául szolgáló tényezők között értékeli.

4. A cselekmény főbb jellemzői

Az elkövetési hely viszonylatában a megelőző kutatási eredményekhez hasonlóan a falusi-tanyasi elkövetési hely van túlsúlyban, bár nem olyan dominálón, mint arra gondolni lehetne /54,2 %/. Különösen érdekes képet kapunk, ha az egyes megyéket külön vizsgáljuk.

Elköv. hely	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
város	4	22,2	7	58,2	11	61,1	22	45,8
falu-tanya	14	77,8	5	41,8	7	38,9	26	54,2
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

A falusi-tanyasi elkövetés túlsúlya csupán Bács-Kiskun megyében érvényesül, amit elsősorban az indokol, hogy itt van

az ország legkiterjedtebb tanyaterülete. Érdekes képet mutatnak a Csongrád és Békés megyében tapasztaltak, ezeken a megyékben ugyanis többségében város szerepelt az elkövetés helyeként. Azonban itt figyelembe kell venni, hogy ezeknek az elkövetőknek nagyrésze falusi-tanyasi környezetből érkezett a városba dolgozni, vagy iskolába, s a városban általában csak ideiglenes lakóhelyük volt, míg az állandó lakóhelyük falun, régi környezetükben volt, aminek erkölcsi és gondolkodásbeli hatása továbbra is érvényesült. A szűkebb értelemben vett elkövetés helyét is érdemes megvizsgálni, hiszen sokszor meghatározója volt az elkövetési módoknak.

	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Külterület	4	22,2	1	8,3	3	16,7	8	16,7
Szoba	2	11,1	5	41,7	4	22,2	11	22,9
Konyha	4	22,2	1	8,3	1	5,6	6	12,5
Fürdőszoba, WC	1	5,6	1	8,3	2	11,1	4	8,3
Árnyékszék	6	33,3	2	16,7	7	38,8	15	31,3
Melléképület /61,istálló,stb/	1	5,6	2	16,7	1	5,6	4	8,3
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

A leggyakoribb elkövetési hely /s általában a szülés helye is/ az un. udvari árnyékszék /31,3 %/, amit az indokol, hogy többnyire az elkövetés módja is idekapcsolódik. /Pl. a WC-be dobás vagy szülés, ami fulladásos halált okoz./ Ez leginkább a falusi külvárosi cselekményeknél jellemző, s ugyancsak ide sorolhatjuk a melléképületekben és külterületeken elkövetett cselekményeket, ugyanis a környezetnek ezek azok a területei, ahol a szülés ténye leginkább rejtve marad a hozzátartozók előtt is. Ezzel szemben a városban leggyakoribb elkövetési hely a szoba és fürdőszoba /angol WC/. Az elkövetési helynek meghatározó szerepe nemcsak az elkövetési

mód viszonylatában érvényesül, hanem befolyásolja a megölt osecsemő testének elrejtési helyét is. Így pl. az árnyékszékbe dobással többnyire megvalósul az újszülött elrejtése is. A osecsemő sérelmére elkövetett emberölés olyan büncselekményfajta, ahol igen gyakori a latens elkövetés, a cselekményeknek csak egy része kerül napvilágra.⁴⁸

E megállapítást támasztja alá, hogy az elkövetők 85,4 %-ánál forgott fenn titkolt terhesség, amikor is a közvetlen környezete sem tudott a terhességről, esetleg gyanította azt. /Függelék II./

Nem tartom elég hatékonynak társadalmunknak e cselekményforma megelőzésére kifejtett tevékenységét. Eredményes lehetne a környezet által "rebesgetett" terhesség tényleges feltárása, s a terhes anya terhesnyilvántartásba vétele és felvilágosítása arról, hogy a nemkívánt gyermektől nemcsak ölés útján lehet szabadulni. Ezt az eljárást csupán néhány esetben tapasztaltam. Pedig talán jónéhány elkövetőt visszattartana tettétől annak tudata, hogy cselekménye nem maradhat titokban, hiszen terhessége is nyilvánosságra került. Nyilvánosság alatt természetesen nem az egész falut, községet ..., hanem az érintett egészségügyi szerveket értem.

Az elkövetés idejére nézve egyöntetű megállapítást tehetünk. Valamennyi nő a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után ölte meg újszülöttjét. /Ez az idő - intervallum - meghatározás szerepelt a korábbi privilegizálás feltételei között is./ A közvetlenül szülés után megjelölés nem percek, hanem esetenként fél- vagy egy órát jelentett attól függően, hogy a szülő nő mikor tért magához, mikor nyerte vissza testi erejét. Néhány esetben az időkitolódást az okozta, hogy a gyermek felsírásakor döntött úgy az anya, hogy ha ölés árán is, de elhallgattatja gyermekét a szülés titokban tartása végett. Az elkövetési mód kriminológiai jelentősége abban áll, hogy meghatározzák egyrészt az elkövetést lehetővé tevő objektív körülményeket, másrészt az elkövető szemé-

lyiségét, műveltségi fokát, lelkivilágát. Leggyakoribb elkövetési mód a fullasztás /50 %/ a korábbi vizsgálatokkal ez megegyezik, de a fojtás is jelentős arányt képvisel /31,3 %/.Az elkövetési módok megoszlása a következőképpen alakult:

Elkövetési mód	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Fullasztás	10	55,6	2	16,7	12	66,7	24	50,0
Megfojtás	4	22,2	7	58,3	44	22,2	15	31,3
Gondozás elmul. kihülni hagyás	1	5,5	1	8,4	-	-	2	4,2
Brutális elköv.	2	11,2	1	8,3	-	-	3	6,2
Kitétel	1	5,5	1	8,3	1	5,6	3	6,2
Ism.nem bizonyított	-	-	-	-	1	5,5	1	2,1
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

Mint hogy az esetek zömében titkolt terhességről volt szó, így a szülés titokban tartására való törekvés is jellemezte a szülő anyákat, ezért általában olyan elkövetési módot alkalmaztak, amely megakadályozta az élveszületett, vagy éppen születő gyermeket az életjel adásban. Ez ugyanis leleplezné a bűncselekmény elkövetőjét. Ez a magyarázata annak, hogy az egyéb szándékos emberölési ügyeknél oly ritka fojtás és fullasztás a gyermekölés jellegzetes módja.

A gyermekölés szándékos alakzata megvalósulhat tevőleges és mulasztásos magatartással. A fullasztás leggyakoribb formái a következők voltak:

- puha anyaggal a légzőnyílás elfedése /vatta, ruha/
- árnyékszékbe szülés, ill. dobás
- folyadékba szülés, ill. dobás /vödörben lévő víz, trágyalé/
- légzőnyílások homokkal történő elfedése
- egyéb fullasztás /takaró alá szülés, nylon terítőbe csavarás/.

A fojtás szintén fulladásos halált okoz. A fojtásnak a fullasztástól való elválasztását mégis az indokolja, hogy ennél az elkövetési módnál az anya közvetlenebb kapcsolatba kerül gyermekével, s a közvetlen testi kapcsolat nemcsak nagyobb erő kifejtést, de nagyobb elszántságot is követel az anyától, mint fullasztás esetén, ahol gyakran egy-egy mozdulat elég a gyermek halálának bekövetkezéséhez. A fojtást kézzel vagy valamilyen segédeszköz /rongy, zokni, szalag, kendő/ segítségével követték el.⁴⁹ Brutális elkövetési mód mindössze három esetben fordult elő, alacsony műveltségű, primitív gondolkodású nők hajtották végre. E három eset:

- kézzel a garatba nyult, míg a gyermek megfulladt,
- piszkavassal a garatba nyult, míg a gyermek megfulladt,
- lapáttal ütötte a gyermek fejét.

Gondozás elmulasztása következtében állt be a halál az esetek 4,2 %-ában /szalmával betakarás és kihültni hagyás, magára hagyás, fullasztás nyákbelélegzés miatt/. A kitétel kis arányt képez /6,2 %/, s ez vagy mellékhelyiségbe /padlás/, vagy külterületre /boglya/ történő kihelyezéssel valósult meg. Az elkövetők minden esetben igyekeztek az újszülött áldozat testét eltüntetni. Végül megjegyzendő, hogy az infanticidium nemcsak szándékosan valósult meg. Három esetben fordult elő, hogy a bíróság gondatlan bűnösséget állapított meg. Ennek tipikus esete, hogy a körülmények folytán annak érdekében, hogy a szülés titokban maradjon, az anya a gyermeknek megfázástól való megvédésére, elkerülésére semmit sem tett. Bár tudta, hogy milyen következményekkel járhat, mégis bizott abban, hogy a következmények nem állnak be. Pl. V.Z. éjjel a szülési górcső észlelésekor kiment az istállóba, ahol mindenki előtt rejtve megszülte gyermekét. Közben nevelőapja munkába készült, így a lány a házba bemenni nem mert. Mivel öltözéke is hiányos volt, így a gyermeket betakarni nem tudta /március volt/. Gondolatában, tudatában felmerült, hogy a gyermek megfázik, de bizott abban, hogy nevelőapja hamarosan távozik és bemehet a lakásba. A gyermek kihülés következtében halt meg.

Jelen esetben tudatos gondatlanság volt megállapítható.

/CsM. 471/1968.B/

Egy másik esetben K.J. hajnalban szült a disznóól padlásán, közben apja kijött az udvarra, s a lány ijedtében a síró gyermeket úgy hallgattatta el, hogy törülközőt szorított szá-
jára, minek következtében megfulladt. /BÉM. 255/61.B/ Mivel
azonban szándéka a gyermek megölésére nem terjedt ki, csupán
a szülést akarta ilymódon titokban tartani, a bíróság gondat-
lan emberölésért marasztalta el.⁵⁰

Érdekes képet mutat az ölési szándék időbeli alakulása. Az ügyek összes adatai szerint az esetek többségében /62,5 %/ az ölés szándéka a szüléskor keletkezett. Azonban, hogy az anya foglalkozott már előbb is a gyermektől való megszabadulás gondolatával bizonyítja, hogy az esetek túlnyomó részében az elkövetők a születendő gyermek fogadására semmit sem tettek. Tehát a szándék már korábban jelentkezett. Az esetek 27,1 %-ában előre kiterveltséggel állunk szemben /a bíróság, mint látni fogjuk, ezt a tényállási elemet külön nem értéke-
li/, s csak 4,2 %-ban fordult elő, hogy a szülés után döntött
úgy az anya, hogy ölés útján szabadul meg gyermekétől.

Szándék keletkezése	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Szülés alatt	9	50,0	9	75,0	12	66,7	30	62,5
Szülés előtt	8	44,4	2	16,7	3	16,7	13	27,1
Szülés után	1	5,6	-	-	1	5,5	2	4,2
Gondatlan	-	-	1	8,3	2	11,1	3	6,2
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

5. Gyermekölés az ítélkezési gyakorlat tükrében

Az előző részben a szándékosság kérdésével kapcsolatban jeleztem, hogy az esetek 27,1 %-ában a bíróság megállapította, hogy a szülő nőben a gyermek megölésének elhatározása, szándéka már jóval a szülés előtt megfogalmazódott és az elkövetést érintő mozzanatok már felmérte, a cselekményét előkészítette. Mégsem minősítette egy esetben sem a bíróság az ügyet előre kitervelt módon elkövetett emberölésnek az utolsó 10 évben az érintett három megyében, szemben a Btk. meghozatalát követő néhány év bírói gyakorlatával. Mégis indokoltnak tartom, hogy bíróságaink a gyermeköléses ügyekben az előre kiterveltség minősített esetének megállapítását mellőzzék. Ugyanis a Legfelsőbb Bíróság 4.sz. irányelve szerint: "Előre kitervelt módon követi el az emberölést, aki a végrehajtás módját, helyét és idejét előre átgondolja, az akadályozó, illetőleg elősegítő körülményeket magában felméri, az elgondolás szerint lényeges előkészületi, elkövetési, esetleg az elkövetés utáni mozzanatokot számbaveszi és igyekszik ennek megfelelően cselekedni." A szülő nőben ténylegesen már hetekkel, hónapokkal előbb megfogalmazódik az ölés szándéka, azonban annak mikéntjével nem foglalkozik. Egyt tud csak: meg kell szabadulnia a gyermektől, hogy annak létéről a külvilág tudomást ne szerezzon. Előkészületi cselekménynek a terhesség titkolása semmiképpen nem tekinthető, hiszen az elsősorban nem az ölés titokban tarthatóságát szolgálja, inkább a szegény elhárítását célozza /esetleg az elhatározást erősíti/. Sok esetben a szülő nő közvetlen közelében tartózkodnak hozzátartozói, mégsem kéri segítségüket. A segélykérés elmulasztása, a rejtett helyre húzódás tulajdonképpen csak folytatódása a már a terhesség alatt kialakult titkolódzásnak, a lelepleződéstől és annak konzekvenciáitól való félelemnek. S egyébként is: miért éppen a szülés lenne az az állapot, mely önmaga leleplezésére indítja a szülő nőt.

Több emberen elkövetett emberölés megállapítására mindössze egy esetben került sor /mikor is a gyermekét megölő anya ellen megindult az eljárás és az anya hamarosan bevallotta, hogy egy évvel ezelőtt titokban született gyermekétől ugyanigy szabadult meg./ /BÉM. 501/1972.B/

Az ügyek 85,4 %-ánál a minősítés szándékos emberölés büntette volt /Raskónál hasonlóan 83,3 %/. Emberölés büntetének kísérletét 8,3 %-ban és gondatlan emberölést 4,2 %-ban állapított meg a bíróság. Mindkettő kisebb mérvű növekedést mutat Raskó vizsgálatához képest./Függő

A jelenlegi Btk. hatályba lépése után bíróságaink e cselekményt a 253. § alapesetének - sőt szórványosan minősített esetének - minősítették, aminek büntetési tétele 5 évtől 15 évig terjedő szabadságvesztés. Ennek következtében a büntetés kiszabási gyakorlat is az általános szabályok szerint alakult. Egyszerűen mutatják ezt az OKKRI 1964-ben végzett kutatásainak adatai:

1964-es OKKRI vizsgálati adatai	%
Felfüggesztett szabadságvesztés	-
6 hó alatti letölt. szab.vesztés	2,9
6-12 hónap közötti - " -	11,4
1-2 év közötti - " -	45,7
2-3 év közötti - " -	18,6
3-5 év közötti - " -	11,8
5-8 év közötti - " -	4,3
10 éven felüli - " -	4,3
Felmentés	-
	<u>100,0</u>

Néhány év után az ítélkezési gyakorlat lényegében viszatért a korábbi szabályozás mellett érvényesült büntetés-kiszabási keretekhez. Az utóbbi 10 év ítélkezési gyakorlatára

a három megyében jellemző, hogy az átlagbüntetés 2 évi szabadságvesztés, s mindössze egy esetben érte el az emberölés alapesete büntetési tételének alsó határát a kiszabott büntetés, míg az 1964. évi adatok szerint a 10 éven felüli szabadságvesztés kiszabása több esetben is előfordult.

A három megye adatai szerint minden esetben a büntetés enyhítésére, mégpedig jelentős enyhítésére került sor. Minden esetben, s ennek nem mond ellent az sem, hogy egy ízben a bíróság 5 évi szabadságvesztést szabott ki, ugyanis ezzel a több emberen elkövetett emberölés esetét megvalósító anyá tettet szankcionálta. Ez a büntetéskiszabás szintén enyhítést mutat, hiszen e minősített emberölés büntetési tétele 10 évtől 15 évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, vagy halál.

	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
5 évi szabv.	-	-	-	-	1	5,5	1	2,0
3-5 év -"-	-	-	3	25,0	-	-	3	6,1
2-3 év -"-	1	5,3	3	25,0	-	-	4	8,2
2 év -"-	14	73,7	2	16,7	6	33,4	22	44,9
1-2 év -"-	2	10,5	1	8,3	3	16,7	6	12,2
1 év -"-	1	5,3	2	16,7	4	22,2	7	14,3
1 év alatt	-	-	1	8,3	3	16,7	4	8,2
Felfüggesztés	4	21,0	3	25,0	11	61,0	18	36,7
Felmentés	1	5,2	-	-	1	5,5	2	4,1
Közügyektől el- tiltás	8	42,1	8	66,7	5	27,8	21	42,9
Pénz.m.b.	-	-	-	-	1	5,6	1	2,0

Bár a három megyében megközelítőleg hasonlóan alakult a büntetéskiszabás, mégis kisebb-nagyobb eltérések megfigyelhetők. Az országos büntetéskiszabási gyakorlathoz legközelebb Bács-Kiskun megye állt, szigorúbb megítélés érvényesült Csongrád megyében, s a legenyhébb büntetések kisza-

bására Békés megyében került sor. Békés megyében még külön kiemelendő, hogy a büntetések 61,0 %át felfüggesztette a bíróság, ami az országos átlagot jóval meghaladja. /Raskó vizsgálatában a felfüggesztések 35 %-os arányban fordultak elő./⁵¹

Nem elegendő a jogi szabályozás és az ítélkezési gyakorlat eltéréseire rámutatni, vizsgálni kell, hogy a bírók milyen enyhítő és súlyosító körülményekre hivatkoztak ítéletükben. E körülmények összegzését számszerű adatokkal kívánom bemutatni, százalékos arány kimutatása ugyanis nem mutatna hü helyzetképet, hiszen számtalan esetben előfordult, hogy a bíró a büntetést enyhítette, anélkül, hogy ezt külön indokolta volna.

Enyhítő körülmények	Bács	Csongrád	Békés	Össz.
Ház.kívüli teherbeesés	1	-	1	2
Szül.alatti elkövetés	1	3	-	4
Szül.okozta testi-lelki állapot	3	6	14	23
Rendezetlen családi élet	3	4	3	10
Gyermekét gondosan neveli /kísérlet esetében/	1	-	-	1
Anyagi nehézségek	-	1	1	2
Gyermek apjának magatartása	-	2	-	2
Féltelen, ijedtség	-	-	4	4
Primitív gondolkodás	-	2	-	2
Büntetlen előélet	5	5	9	19
Gyengeelméjűség	2	2	2	6
Fiatal kor	4	3	2	9
Töredelmes megbánás	6	9	7	22
Bűnösségre is kiterjedő beiszm.	5	9	7	21
Családi állapot /több gyermek anyja/	4	3	5	13
Gyenge egészségi állapot	1	2	1	4
Munkához való jó viszony	-	1	1	2

Súlyosbító körülmények	Bács	Csongrád	Békés	Össz.
A férfi vállalta az apaságot	1	-	-	1
Bcs-t próbárabocsátás alatt követte el	1	-	-	1
Saját gyerm.sérelmére követte el	8	1	2	11
Sokáig hallotta a gyerm.sírását, mégsem segített rajta	1	-	-	1
Élet elleni bcs-k gyakorisága, kiemelkedő tárgyi súly	-	3	-	3
Egyenes szándékkal követte el	-	-	2	2
Büntetett előélet	1	1	-	2

Mind az enyhítő, mind a súlyosító körülmények szempontjából különbséget tehetünk olyan indokok között, amelyek közvetlenül a gyermeköléshez, mint külön kriminológiai kategóriához kapcsolódnak és olyanok között, amelyek bármely büncselekményfajtnál az enyhítés, vagy a súlyosítás alapjául szolgálhatnak.

Leggyakoribb enyhítő körülmény a szülés okozta különleges testi-lelki állapot, ami megfelel a Btk. miniszteri indokolásában foglalt álláspontnak, amely szerint ez a döntő már. Szinte csak minimális számban /3 megyében négy esetben/ fordult elő az esetek zöménél alapvetően motiváló szégyenérzetre és félelemre való hivatkozás, holott, mint a vizsgálat adatai bizonyították, az esetek döntő többségében ez indította az anyákat cselekményük elkövetésére, amit a szülés okozta különleges testi-lelki állapot mintegy felfokozott, segített a gátlások kioldásában.

A tényállás ismertetése során a bírák világosan rámutattak e motívum meghatározó jellegére, de ezek szerint enyhítő körülményként mégsem tartották indokoltnak értékelni. Inkább olyan körülményekre hivatkoztak, mint pl. beismérés, büntetlen előélet, amely e cselekménynek nem lényegi sajátossága. Ilyen erővel valamennyi büncselekmény esetében

a büntetési tétel alá szállható le olyan indokokkal, hogy az elkövető korábban nem volt büntetve, bűnösségét beismer-te és cselekményét töredelmesen megbánta.

Indokolt és szükséges a gyermekölés enyhébb megítélé-se - mint ahogy a birói gyakorlatban is ez érvényesül -, mégpedig a sajátos motivumok miatt, melyekre a bírák ugyan esetenként utalnak /házasságon kívüli teherbeesés, szülés alatti elkövetés, gyermek apjának magatartása/, azon-ban ez a hivatkozás érthetetlenül kis számban és csekély arányban történt. Tehát az ítélkezési gyakorlat és a gyer-mekölés jogi szabályozása között nagyon is jelentős eltéré-ssek mutathatók ki, aminek megfelelő megoldása és rendezése - törvényi szinten is - kívánatos.

III. A gyermekölés kodifikációs problémái

Kodifikációs előmunkálatok során jelentős és igen vi-tatott kérdésnek számított, hogyan alakuljon a gyermekölés jogi helyzete a jövőben. Két alapvetően ellentétes tenden-cia csapott össze. Az uralkodó vélemény szerint a jelenlegi helyzet fenntartása indokolt. Elismerik ugyan a gyermekölés önálló kriminológiai jellegét, azonban véleményük szerint az emberölésnek más önálló kriminológiai alakzata is van, pl. a megromlott családi helyzet folytán történt elkövetés, ez azonban nem teszi indokolttá az ilyen irányú privilegi-zálást. Továbbá indokolásul hozzák fel, hogy a gyermekölés enyhébb elbírálása ama felfogást tükrözné, hogy az emberi élet értéke csekélyebb, ha a bűncselekmény sértettje csecse-mő, aminek a társadalom morális helyzetére kedvezőtlen ki-hatása lenne. A privilegizált eset beiktatása tehát a hatá-lyos joggal szemben visszalépés lenne, s csökkentené az em-beri élet büntetőjogi védelmét. Nézetünk szerint a büntetés

kiszabásánál a jövőben is értékelni lehet az elkövetőnek a terhességgel és a szüléssel együttjáró helyzetét, valamint szociális körülményeit.

A másik álláspont szerint az újszülött sérelmére elkövetett emberölést privilegizált tényállásként indokolt felvenni az új Btk-ba. E javaslat érvelése az, hogy az ítélkezési gyakorlat valóban helyesen értékeli a gyermekölést, mint önálló kriminológiai alakzatot. Ennek megfelelően alakult ki a büntetőkiszabási gyakorlat, így ennek a helyzetnek a jogalkotási következtetéseit vonnák le a privilegizált eset beiktatásával. Nem ismerik el, hogy az ismételt enyhébb minősítés visszalépést jelentene, mert szerintük a Btk. megalkotásakor nem vették reálisan figyelembe a tényleges társadalmi helyzetet. Véleményük szerint a terhesség megszakításának széleskörű engedélyezése ugyancsak erősíti a társadalomnak azt a felfogását, amely az emberi élet értéke között az újszülött sérelmére tesz különbséget. A privilegizált eset bevezetése sem vezet feltétlenül az emberi élet büntetőjogi védelmének csökkenéséhez, hiszen az új törvényi tényállás kodifikálásával is lehet olyan hatékonyan védeni az életet, mint a jelenlegi szabályozás mellett. Az önálló büncselekmény beiktatása esetén elnevezése szülés alatti, vagy közvetlenül a szülés utáni gyermekölés lehetne, melynek büntetési tételeként két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztést javasoltak. A privilegizálás nem csupán a házasságon kívüli szülésekre vonatkozna. Felmerült minősített eset beiktatása, amely több újszülött megölését - ide nem értve az ikerszülést - súlyosabb büntetéssel fenyegetné.⁵²

A kodifikációs vita eredményeként a gyermekölés továbbra is szándékos emberölés alapeseteként bírálendő el. Sőt az új Btk-hoz fűzött miniszteri indokolás már ki sem tér az infanticidiumra. Részemről az utóbbi álláspontot fogadom el. A felmérés adatai bizonyították, hogy hatályos Btk. miniszteri indokolásában felvázolt helyzet nemcsak a mai napig nem valósult meg, de egyelőre még közeli kilátás-

ban sincs megvalósulása. A gyermeköléses ügyek azt mutatják, hogy a szocialista erkölcsi felfogás még nem fejlődött odáig, hogy ennek az elkövetőre való hatását figyelmen kívül hagyassuk, sőt a társadalmi tudat elmaradottságából táplálkozó megvetéstől és szegyénytől való félelem a legjelentősebb motívum az infanticidiumnál. Valóban jelentős a szülés okozta testi-lelki állapot beszámítási képességet korlátozó, befolyásoló hatása, azonban nem ez az elsődleges és egyedül ható tényezője a gyermekölésnek, mint arra a miniszteri indokolás hivatkozik.⁵³

A többségi vélemény utal arra, hogy a gyermekölés önálló kriminológiai alakzat volta nem teszi indokolttá a privilegizálást. Vajon mi teszi önálló kriminológiai alakzattá a gyermekölést? Az elkövető sajátos erkölcsi-társadalmi-szociális helyzete, mely egyben a motivációs oldalt adja, ami többnyire az enyhébb büntetéskiszabás felé indítja a bírót. Kétlem, hogy azok a tényezők, amelyek minden esetben indokolttá tették a büntetés enyhítését, egy önálló privilegizált tényállás kialakítását nem alapozzák meg. A privilegizálás indoka nem lehet az, hogy az emberi élet csekélyebb értékű, ha a bűncselekmény sértettje csecsemő, hisz az emberi élet épp oly jelentős és értékes kezdeti és végső fokán. Az enyhébb értékelés indoka az elkövető sajátos helyzetéből következik. S ez az elkövetői sajátos helyzet mind a testi-lelki, szüléssel kapcsolatos állapotra, mind a szociális társadalmi tényezők szerepére vonatkozik. Megítélésem szerint a privilegizált tényállás Btk-ba való bevezetésével visszalépés nem következne be. Mi a biztosítóka annak, hogy csak hazánk és az OSzFSzK Btk-ja járt el helyesen a privilegizálás megszüntetésekor? Még csak a bírói gyakorlat sem támasztotta alá e lépés előrevivő, haladó jellegét, hiszen az ítélkezési gyakorlat néhány év alatt visszatért a privilegizáló elbírálás szankciórendszeréhez. Az emberi élet hatékony védelme pedig nem csupán és nem elsősorban a jogi szabályozásban áll.

Ha súlyosabb szankcióval fenyegetünk egy cselekményt, még nem biztosítja a cselekményforma megszűnését, az ellene irányuló küzdelem hatékonyságát. Igazolja ezt, hogy a gyermekölés gyakorisága viszonylag állandó, s az enyhébb elbírálás megszüntetése nem hozta magával e bűncselekményfajta megszűnését, ill. jelentős csökkenését, csupán büntetőjogi megítélését módosította. A többségi álláspont hivatkozása az enyhítési lehetőségekre még nem oldja meg a helyzetet. Lehetőség van az enyhítésre, mely lehetőséggel - az érintett három megyében - minden esetben éltek is a bírák /ha "túl" szigorú volt az elsőfokú bíróság által kiszabott büntetés, a Legfelsőbb Bíróság enyhítette azt/. Ha az enyhítés minden esetben indokolt, miért nem lehet egy olyan tényállást alkotni, amelybe éppen beleillik az adott eset, megfelelő büntetési tétel megállapításával. Strucopolitikának tartom, hogy a "haladást" képviselve, egy olyan jelenség felett hunyunk szemet, ami szinte követeli a törvényi szintű szabályozottságot. Mikor minden adott, minden nehézség nélkül alkotható egy új tényállás, mely a gyermekölés problémáját végre rendezné, az egységes joggyakorlatot is mindinkább biztosítaná, ne szégyelljük felismerni egy elhamarkodott lépést és ne ítéljük visszalépésnek azt, amit a reális körülmények követelnek.

Nem érdektelen figyelmet fordítani arra a kérdésre, hogy mi az a különleges ok, amely az erős felindulásban elkövetett emberölés mellett nem teszi indokolttá a gyermekölés privilegizálását. Számbeli előfordulásuk közötti eltérés nem teszi indokolttá⁵⁴, hiszen mindkét bűncselekményfajta előfordulási aránya az összбүнözésen belül csekély. Legkézenfekvőbb magyarázata a beszűkült tudatállapot tekintetében mutatkozó különbség. Az erős felindulásban elkövetett emberölés esetén a kiváltó ok tudatszűkítő hatása egyértelmű. Ezzel szemben normális lefolyású szülés ilyen mértékű tudatbeszűkülést nem vált ki /eszmeletvesztéshez hason-

ló állapot csupán rendellenes szülésnél alakul ki/. Az újszülött sérelmére elkövetett emberölés esetén ezért az orvosszakértő feladata cselekményenként felmérni és megítélni azt, hogy milyen mértékben volt korlátozott a szüléskori beszámíthatóság. A kivételes testi-lelki állapot beszámítási képességet korlátozó hatására tehát - éppen ennek esetenkénti eltérése miatt - a privilegizálást alapozni nem lehet, s e tekintetben helyesen oldja meg a törvényhozó a helyzetet, mikor is az Általános Rész idevonatkozó rendelkezéseinek megfelelő alkalmazását rendeli. Azonban, mint bebizonyosodott, ma még elsődleges motiváló tényező a megvetéstől, kiközösítéstől való félelem, szégyenből eredő lelkiállapot. Éppen ezért - véleményem szerint - helytelen a gyermekölés privilegizálásának kérdését csupán a beszámíthatóság oldaláról megközelíteni. Sokkal inkább figyelembe veendők az elkövető szociális indítékai, amelyek viszont indokolják a szándékos emberölés köréből történő kiemelést.

Ez már csak annyiban is jelentős lépés lenne, hogy a 253. § homogénebbé tételét segitené elő. TI. szükségesnek látszik e szakaszból valamennyi olyan bűncselekményi tényállást kiemelni, s önállóan kezelni, amelyeknél az elkövető cselekménye pszichikai vagy szociális szempontból egyértelműen méltányolható /pl. gyermekölés, kivánságra ölés/. Hiszen nem vonhatunk egyenlőségjelet pl. egy hideg meggondolásból elkövetett és egy könyörületből végrehajtott emberölés között. Ez ellentmondana mind az igazságszolgáltatás céljának, mind a jogpolitikai irányelveknek. A generális prevenció szempontjainak hangsúlyozott figyelembe vétele a gyermekölés privilegizálásának kérdésénél elhanyagolható. A privilegizált eset beiktatása nem jelentené azt, hogy a gyermekölések száma automatikusan növekednék a büntetési tétel csökkentésével. Ezt igazolja egyrészt a gyermekölések előfordulási számának évtizedeken keresztül viszonylagos állandósága, másrészt az orvosszakértők véleménye szerint normális személyiségű embereknél az anyaság érzése mindennél erősebb, s egy

anya élete feláldozása árán is képes menteni gyermekét, s ez a tipikus. Mindig előfordulnak olyan, normálistól eltérő, illetve kóros személyiségű emberek, akiknél a környezet, a család vagy neveltetés hatására válsághelyzet esetén az anyaság érzése könnyen háttérbe kerül. Itt tehát nem az általános megelőzést kell elsősorban a törvényhozónak szem előtt tartania, hanem humánusabb gondolkodással különbséget tenni emberölés és emberölés között, szociális és pszichikai méltányolhatóság alapján.

Egyesek véleménye szerint a privilegizálás bevezetése a büntetési tétel további csökkentéséhez vezet, mivel a bírák itt is élni fognak az enyhítés lehetőségével. Új tényál-lás alkotása ezt kizárná, hiszen azt olyan motívumok alap-ján hoznák létre, amelyek eddig az enyhítés alapjául szol-gáltak. Így az esetek minőségil eltérésének értékelésére mindössze a büntetési tétel keretei között kerülhetne sor.⁵⁵ Ez - mint a privilegizálás hívei javasolták - két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés lehetne.

Új Btk-nk, az 1978. évi IV. törvény az enyhítő szakasz alkalmazását megszigorítja oly módon, hogy csak "kivételesen" kerülhet sor enyhítésre, ami további ellentéteket hordoz ma-gában.⁵⁶ Vagy továbbra is "kivételes" esetnek tekinti a gya-korlat azokat a körülményeket, amelyek alapján eddig enyhi-tésre került sor, s akkor az enyhítő szakasznál bekövetke-zett szigorítás csak írott szabály marad, vagy szigorúbb büntetésekkel kell kiszabni a gyermeköléses ügyekre, ponto-sabban ezek elkövetőire, ami további ellentmondást hordoz ma-gában, hiszen ellenkezik az ítélkezési gyakorlat állás-pontjával.

Jegyzetek

1 A későbbiek során a dolgozatban a gyermekölés kifejezés mellett - vele szinonim értelmében - használon az újszülöttek sérlemére elkövetett emberölés, az infanticídium, öccsemögylilkosság megnevezéseket is.

2 Az egyéges rendőrségi, ügyészégi statisztika adatai szerint az újszülöttek sérlemére elkövetett emberölés az összes szándékos emberölésnek kb. 20 %-át teszi ki. Ez nagyjából megegyezik a gyermekölés 15-20 évvel ezelőtti gyakoriságával, olvashatjuk a Magyar Jog 1978. évi 5. számában. /Az élet, a testi épség és az egészség ellentétében. /Az öld. Összeállította: Moldován György/. Ez a 20 %-os arány azonban a Legfőbb Ügyészségtől beszerzett Legtöbb adatok szerint már nem felel meg a valóságnak. Csak abban a befejezett emberöléshez viszonyítva is jóval 20 % alatt marad, s ha a befejezett és megkísérelt emberölések együttes számához viszonyítjuk, a 10 %-ot sem éri el. De itt a szándékos elkövetés nincs külön kimutatva.

A Legfőbb Ügyészség Titkársága Központi Információs Csoportjának tájékoztató adatai szerint /Ig. 8/9. 1978. Legf. Ü. sz. / az emberölések számaránya Magyarországon a következőképpen alakul: /1. sz. tábla/

Befejezett emberölés/első szülött sék száma	Ebből újszülött sék száma	Emberrölés-befejezett sék kísérés kísérlettel együtt	Emberrölés-befejezett sék kísérlettel együtt
1967	194	-	309
1968	213	-	310
1969	237	-	354
1970	188	-	368
1971	216	-	301

1972	224	49	349	573
1973	205	38	316	521
1974	208	24	225	433
1975	206	22	306	512
1976	237	32	331	568
1977 +	199	28	323	522

+ = A Csongrád megyei adatok nem teljesek /csonkák/

- = adat nem áll rendelkezésre

- 3 Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve. Miniszteri indokolás. /Bp. 1962./ 420-421. 1.
- 4 L. Sumner William Graham: Népszokások, szokások, erkölcsök, viselkedésmódok szociológiai jelentősége. /Bp. 1978./ 458. 1.
- 5 "Az újszülött csecsemővel apja nem rendelkezett, hanem karjába vette és elvitte a Leszkhé nevű helyre, ahol a törzsek vénei összegyűltek és megvizsgálták a kisdedet. Ha egészséges alkatú és erőteljes csecsemő volt, utasították az apát, hogy nevelje fel, egyben pedig kijelöltek neki egyet a kilencezer spártai parcellából. De ha idétlen, vagy nyomorék volt, bedobták a Taügetosz Apothetai nevű szakadékba - azzal a meggyőződéssel, hogy nem előnyös sem a gyermeknek, sem az államnak, ha egy születésétől kezdve gyenge és életképtelen ember életben marad." /Plutarkhosz: Párhuzamos életrajzok I. /1978./ 107. 1.
- 6 Pl. V.Károly német-római császár 1532-ben kiadott Constitutio Criminalis Carolina 131. cikkében súlyosbított halállal rendeli büntetni a gyermekölést.
- 7 Sumner, W.G.: i.m. 459. 1.
- 8 Raskó Gabriella: A női bűnözés /A továbbiakban Raskó I./ /Bp. 1978./ 95-97. 1.
- 9 Vö. Horváth Tibor: Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme. /Bp. 1965./ 35-39. 1.

- 10 Az 1810. évi Code Penal 300. cikke szerint: "Csecsemőgyilkosságnak minősítetik az újszülött gyermek meggyilkolása. Lásd: A francia Btk. /1810. évi Code Penal/ Német Antal /Sopron, 1867./ 197. 1.
E törvényi rendelkezés indokai között szerepel: "De lehetetlen, hogy a csecsemőgyilkosság ne legyen előretervezett, lehetetlen, hogy hirtelen harag, vagy gyűlölet eredménye legyen, mert távol attul, hogy ily érzelmekeket keltsen, csak szánalomra indíthat egy csecsemő; oly állapotban van, hogy magát nem védheti, sem segílyt nem kérhet, s már ezért is a törvény különös felügyelete alá van helyezve. Könyörintézetek vannak felállítva, hogy felvegyék az olyanokat, kikre nincs ki gondot viseljen. A csecsemőgyilkosság tehát minden tekintetben kegyetlen durvaság cselekménye." /A francia Btk. 84. 1./
- 11 Lásd Fadgyas András: A gyermekölések kriminológiai vizsgálata. Kriminálisztikai tanulmányok 4. /továbbiakban Fadgyas I./ /Bp. 1966./ 36-42. 1.
- 12 Ezt szemlélteti Kálmán király I. törvénykönyvének 58. fejezete, valamint I.Mátyás 1462. évi I. dekrétumának II., majd II.Ulászló 1495. évi II. dekrétumának 4. cikke is. Az évszázados gyakorlatnak megfelelően gyilkosságnak minősítette a gyermekölést Werbőczy Hármaskönyve is a II. rész 43. cikkében. Vö.: Raskó I. 101. 1.
- 13 L.Magyar Jogi Lexikon III. kötet /szerk.: Márkus Dezső/ /Bp. 1900./ 819. 1. Gyermekölés címszó alatt.
- 14 Raskó I. 102. 1.
- 15 Raskó I. 103-104. 1.
- 16 Pauler Tivadar: Büntetőjogtan II. kötet /Pest, 1864./ 148. 1.
- 17 Közvetlen hatást az 1871. évi német Btk. gyakorolt rá.
- 18 1878. V. tv.cikk: Btk. IV. kiadás Szerk.: Angyal-Isaák /továbbiakban Csemegi-kódex/ /Bp. 1941./ 300. 1.

- 19 Tőw Tóbiás: A Magyar Büntető Törvénykönyv. A Büntettek-ről és vétségekről; II. /Bp. 1880./ 495-497. 1.
- 20 Magyar Jogi Lexikon i.m. 818-826. 1.
- 21 L.: Angyal Pál: Az ember élete elleni bűncselekmények és a párviadal. Magyar Büntetőjog Kézikönyve sorozat 3. köt. /Bp. 1928./ 49. 1.
- 22 Erre a kitételre már Pauler Tivadar is utalt idézett művében, i.m. 144-150. 1.
- 23 Csemegi-kódex i.m. 301. 1.
- 24 Vö. Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Különös Rész /Bp. 1914./ 586-588. 1.
- 25 Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog II. könyv /Pécs, 1928./ 510-512. 1.
- 26 Angyal Pál: i.m. 49-56. 1.
- 27 A Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítás /Bp. 1952./ 179. 1.
- 28 Büntetőjogi tankönyv II. /Különös Rész/ Kiadja: BM. Tanulmányi és Módszertani Osztálya 1959. 409-410. 1.
- 29 Strafgesetzbuch /StGB/ und OWIG Baden-Baden 1975. 217. § 159. 1. Preisedanz, Holger: Strafgesetzbuch Lehrkommentar, 29. Auflage Berlin 1975. 597-598. 1.
- 30 The Penal Code of Sweden, London 1972. 17. 1.
- 31 A polgári és a szocialista kriminológusok egy része megalkotta a gyermekölés külön tipológiáját és osztályozását is. A gyermekölés különböző szempontú felosztására elsősorban a mai polgári kriminológusok fordítanak különös figyelmet. A gyermekölés fogalma azonban koncepciójukban nemcsak az újszülött ölést foglalja magában, hanem a nagyobb, többéves gyermekek megölését is. A gyermekölés fogalmán belül csak egy osztályt képez általában az újszülött ölés. Bakóczi Antal: Az élet elleni bűnözés tipizálási és osztályozási kérdései. Kriminológiai és Kriminálisztikai tanulmányok 15. /Bp. 1978./ 48-49. 1.
- 32 Raskó I., 104-106. 1.

- 33 Bár az NDK a gyermekölést "Emberölés enyhítő körülmények mellett" címszó alatt szabályozza, azonban a törvény szövegéből kitűnik, hogy a privilegizáltak csoportjához tartozik: 113. § /1/ A szándékos emberölés tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha
1. ...
 2. a nő gyermekét szülés közben vagy közvetlenül a szülés után öli meg.
- /L.: Európai szocialista országok büntető törvénykönyvei Bp. 1973. II. kötet Az MTA Állam- és Jogtudományi Intézete Jogösszehasonlító Osztályának Kiadványa 125. 1./
- 34 A Szovjet Szövetségi Köztársaságok közül is csak az Orosz, Belorusz, Gruz, Kazah és az Örmény Köztársaság képviseli a szigorúbb álláspontot, a többi köztársaság törvénykönyve privilegizálja a gyermekölést. L.: Raskó I., 106. 1.
- 35 Európai Szocialista Országok Büntető Törvénykönyvei. I. 111.; 263.; 353. II. köt. 40.; 125.; 222.; 337. 1.
- 36 Európai Szocialista Országok Büntető Törvénykönyvei. I. 111.
- 37 L.: Törvényelőkészítő Főosztály /40.020/1977/95.IM.IV/3./ Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények. Az új Btk előkészítését irányító kodifikációs főbizottság előterjesztése. 14. 1. /Továbbiakban: Kodifikációs Főbizottság előterjesztése/
- 38 Bakóczy Antal: A gyermekölés kodifikációs problémái. Jogtudományi Közlöny 1975. 8.sz. /Továbbiakban: Bakóczy II./ 478. 1. L.: Legfőbb Ügyészség Titkársága Központi Információs Csoportjától: Emberölések alakulása Magyarországon. I.sz. tábla. L.: 2.sz. alatti jegyzetet.
- 39 Legfőbb Ügyészség Titkársága ... 1. sz. tábla i.m. 1. még 2.sz. alatti jegyzetet.
- 40 L.: Fadgyas I. 42-67. 1.

- 41 Vö: Raskó Gabriella: A gyermekölésről. /Továbbiakban: Raskó II./ Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle 1974. 7.sz. 417-421. 1.
- 42 Raskó I. 440-443. 1.
- 43 Raskó I. 444. 1.
- 44 Raskó I. 445. 1.
- 45 Raskó II. 418. 1.
- 46 Raskó I. 451. 1.
- 47 Földes Vilmos írta Szakértői bizonyítás gyermekölés esetén című kandidátusi értekezésében, hogy: "A rohamos szüléssel a szakértői gyakorlatban elég sokszor találkozunk és az esetek többségében el kell fogadni az anyának azt a vallomását - különösen az először szülő nő esetében -, hogy a szülési fájdalmak jelentkezését félreismerte, azt székelési vagy vizelési ingernek tartotta, nem készült elő a gyermek születésére, a megszületett magzat földre, szennyvizes vederbe, WC-be esett, és eközben szenvedett el esetleg súlyos sérüléseket, illetve halt meg egyéb ok folytán." /Kézirat 3. 1./
- 48 Vasziljev, A.N. szerint a gyermekölés felderítése - ha csak a szülő nő a szülés után közvetlenül le nem lepleződik - különösen nagyvárosokban igen nehéz. Nehezíti a felderítést, hogy a gyermekölést elkövető nő rendszerint titkolt terhessége után szül, tehát terhes-nyilvántartásban sem szerepel. /Vasziljev: Gyilkosságok nyomozása. Kriminálisztikai sorozat. Kiadó: a BM Tanulmányi és Módszertani Osztálya 1960. 206-210. 1./
- 49 A felmérés adatainak valódiságát támasztja alá a BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség "Szakértők igénybevétele a nyomozás során" c. kiadványa 1965. 226. 1. E szerint az újszülött szándékos elpusztításakor a halálok legtöbbször fulladás, az orr- szájnyílás befogása, nyak megragadása, zsinogelés, vízbe-homokba fojtás, árnyékszékbe, WC-be dobás, elásás.

50 Fadgyas András meghatározta azokat a speciális szempontokat, amelyeket figyelembe kell venni az újszülött sérelmére elkövetett emberölések elbírálása és bizonyítása során. Ezek a következők:

- a/ az élveszületés tényét külön bizonyítani kell,
- b/ a beszámítási képességet mindig vizsgálni kell,
- c/ szándékos vagy gondatlan cselekmény következménye a halál,
- d/ az anya magatartása vagy születési rendellenesség volt a halál oka,
- e/ a születési önszegélyt el kell határolni az újszülött megölésére irányuló szándékos cselekménytől.

/Fadgyas András: Az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölések bizonyítása során felmerülő szakkérdések néhány problémája. Magyar Jog, 1965. 8.sz. 342-346. 1./

51 Raskó I. 462. 1.

52 Kodifikációs főbizottság előterjesztése i.m. 12-16. 1.

53 Helyes iránymutatást tartalmaz Btk-nk kommentárja a gyermekölés elbírálására, enyhítési lehetőségére.

"Ha az elkövető a gyermekölést a szüléssel együttjáró kivételes testi-lelki állapotban követte el, amely tudatzavart okozott és képtelenné tette cselekménye társadalomra veszélyes következményeinek a felmérésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék, a cselekmény nem büntethető. /Btk. 21. § /1/ bek./ Ha viszont tudatzavara csupán korlátozta a cselekmény társadalomra veszélyes következményeinek felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék, cselekménye szándékos emberölésnek minősül, de büntetését korlátlanul enyhíteni lehet. /Btk. 21. § /2/ bek./"

/Vö. A büntető törvénykönyv kommentárja. II. kötet 1187-1188. 1./

E megoldás csupán ott szenved hiányosságot, hogy jelenleg nem a szülés okozta különleges testi-lelki állapot az elsődlegesen motiváló tényező, így reális enyhítésre nem szolgálhat önmagában alapul.

- 54 Bakóczy Antal cikkében utalt arra, hogy a gyermekölés privilegizálásának ellenzői többek között bizonyos célszerűségi okot is felhozhatnak. Eszerint, miután hazánkban viszonylag elenyésző számban fordulnak elő gyermekölési esetek, szükségtelen e büncselekménynek külön törvényi tényállást konstruálni. Mint arra Bakóczy helyesen rámutat, ilyen megfontolás mellett a Btk-ból egy sor törvényi tényállás kihagyható lenne - így az erős felindulásban elkövetett emberölés is. /Lásd: Bakóczy II. 474-482. 1./
- 55 Erre már Edvi Illés Károly is rámutatott: "A büntetés kiszabásánál figyelembe veendő, hogy ama körülmények, melyeket a gyermekölés enyhébb megbüntetésénél a törvényhozás már különben is tekintetbe vett, mint enyhítő körülmények nem értékesíthetők." /Lásd: A Btk. magyarázata II. kötet. Bp. 1894. 417. 1./
- 56 1978. évi IV. tv. 87. § /1/ bekezdés.

Függelék

I.

Az elkövetők előlétele	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
büntetlen	16	88,9	11	91,7	17	94,4	44	91,7
büntetett	2	11,1	1	8,3	1	5,6	4	8,3
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

II.

Előzmény terhesség	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
titkolt	16	88,9	10	83,3	15	83,3	41	85,4
nem titkolt	2	11,1	2	16,7	3	16,7	7	14,6
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0

III.

Minősítés	Bács		Csongrád		Békés		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Emberölés büntette	16	88,9	10	83,3	15	83,3	41	85,4
Emberölés kísérlete	2	11,1	1	8,3	1	5,6	4	8,3
Gondatlan emberölés	-	-	1	8,4	1	5,6	2	4,2
Több emberen elköv.emberölés	-	-	-	-	1	5,5	1	2,1
Összesen:	18	100,0	12	100,0	18	100,0	48	100,0